

АНОТАЦІЯ

Глебова Є. Є. Медико-соціальне обґрунтування моделі організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 Медицина галузі знань 22 Охорона здоров'я (наукова спеціальність «Соціальна медицина»). – Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, Київ, 2021.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження виконано у п'ять послідовних етапів, відповідно до розробленої автором спеціальної програми дослідження. Використовуючи методологію дослідження через сукупність загальнонаукових та специфічних методів, визначених паспортом наукової спеціальності «Соціальна медицина» (системного підходу і аналізу, контент-аналізу, бібліосемантичного, соціологічного, медико-статистичного, моделювання, експертних оцінок), здійснено збір інформації, сформовано бази даних, проведено їх статистичну обробку, аналіз, здійснено медико-соціальне обґрунтування моделі організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами.

Перший етап присвячувався теоретичному аналізу медико-соціальних, економічних і психологічних аспектів проблеми патологічних і вікових змін шкіри, їх внеску в здоров'я населення, зокрема, в частині впливу на якість життя пацієнтів, та чинників ризику, що сприяють розвитку захворювань шкіри й передчасного старіння. Складовою етапу став системний аналіз накопиченого досвіду організації дерматовенерологічної допомоги в світі та в Україні, зокрема, розвитку ринку косметологічних послуг та його нормативного регулювання.

Проведений теоретичний аналіз вказав на системні недоліки в організації косметологічної допомоги в вітчизняній сфері охорони здоров'я,

що дозволило визначити напрям подальшого наукового пошуку, сформувати мету, завдання, розробити програму, обґрунтувати обсяг, методичну основу та обрати об'єкт, предмет і методи дослідження.

На другому етапі проведено системний аналіз діяльності закладів охорони здоров'я України з організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами. Дослідження охоплювало мережу, спектр послуг, ресурсне та технологічне забезпечення, забезпечення якості косметологічних утручань в закладах охорони здоров'я, що надають косметологічну допомогу.

Виявлено, що структуру суб'єктів на ринку косметологічних послуг в Україні складають 88 (34,1%) спеціалізованих монопрофільних закладів охорони здоров'я та 170 (65,9%) – багатопрофільних, які мають право на провадження медичної практики за спеціальністю «Дерматовенерологія». Провайдери пропонують пацієнтам широкий спектр косметологічних утручань: апаратних ($77,8 \pm 0,045\%$ суб'єктів господарювання), інвазивних ($74,1 \pm 0,048\%$), по догляду за шкірою та її придатками ($65,4 \pm 0,052\%$), пілінгів ($54,3 \pm 0,054\%$), мануальних ($50,6 \pm 0,054\%$), дерматохірургічних ($45,7 \pm 0,054\%$). Однак дані процедури носять локальний характер, а комплексні програми лікування, заявлені $29,6 \pm 0,05\%$ провайдерів, виявились комбінаціями декількох лікувальних дерматологічних методик. Медичні технології з косметологічних утручань на основі джерел доказової інформації про найкращу медичну практику пропонують пацієнтам лише $16,0 \pm 0,04\%$ провайдерів косметологічних послуг.

Доведено, що нормативне регулювання косметологічної допомоги населенню України потребує оновлення, оскільки не гармонізовано з Європейськими рекомендаціями щодо якості й безпеки косметичних засобів та виробів медичного призначення (препаратів гіалуронової кислоти); у вітчизняній базі бракує джерел доказової інформації про найкращу медичну практику за напрямом «Косметологічна допомога». Кваліфікаційні характеристики лікарів-дерматовенерологів не містять вимог до

професіоналів за напрямом «Косметологія» з урахуванням специфічних особливостей косметологічних утручань.

На третьому етапі вирішувалось завдання надати оцінку загального стану здоров'я та якості життя пацієнтів з косметичними дефектами закладів, обраних базами дослідження, та виявити фактори ризику передчасного старіння шкіри (за даними соціологічного опитування). З цією метою були розроблені анкета, яка включала цільові запитання, відповіді на які мали б забезпечити отримання валідної соціологічної інформації, та опитувальник визначення індексу якості життя пацієнтів з віковими змінами шкіри.

Виявлено, що пацієнти, які звернулись за косметологічною допомогою в заклади, обрані базами дослідження, страждали на хронічні соматичні хвороби: 103 ($52,8 \pm 3,6\%$) пацієнтів клініки «Літус», 131 ($66,5 \pm 3,4\%$) – Інституту дерматокосметології доктора Богомолець, 139 ($60,9 \pm 3,23\%$) – «Shagov aesthetic medicine». Структуру хвороб формували переважно: хвороби органів травлення (відповідно 54,4%, 49,6%, 53,9%); ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин (відповідно 27,2%, 25,9%, 30,2%); хвороби сечостатевої системи (відповідно 12,6%, 14,5%, 11,5%). Однак під регулярним спостереженням профільних спеціалістів знаходилися лише відповідно 26,2%, 24,4% та 25,2% пацієнтів з цими захворюваннями.

З'ясовано, що патологічні та/або вікові зміни шкіри у пацієнтів супроводжувались впливом численних чинників ризику: психоемоційною напругою (відповідно у $22,1 \pm 2,9\%$, $25,9 \pm 3,1\%$, $23,2 \pm 2,8\%$ респондентів); тютюнопалінням (у $29,2 \pm 3,2\%$, $45,2 \pm 3,5\%$, $24,6 \pm 2,9\%$ опитаних); вживанням алкоголю ($44,6 \pm 3,5\%$, $40,1 \pm 3,5\%$ та $36,0 \pm 3,1\%$ особами, з них відповідно 11,5%, 41,8% та 17,1% вживали біля 20-50 мл горілки на день, або 150-350 мл на тиждень), нераціональним харчуванням ($81,1 \pm 2,8\%$, $77,2 \pm 2,9\%$ $75,4 \pm 2,8\%$ пацієнтів), низькою фізичною активністю ($80,0 \pm 2,9\%$, $79,2 \pm 2,9\%$ та $79,8 \pm 2,7\%$ опитаних), низькою культурою догляду за шкірою ($63,1 \pm 3,4\%$, $77,2 \pm 2,9\%$ та $68,9 \pm 3,1\%$ респондентів).

На четвертому етапі здійснено медико-соціальне обґрунтування та розробка моделі організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами, а *на п'ятому*, заключному етапі, відбувалось впровадження окремих елементів запропонованої моделі, оцінка її медичної, соціальної та економічної ефективності та експертна оцінка моделі.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше в Україні:

- обґрунтовано модель організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами, інноваційним елементом якої є міждисциплінарна команда професіоналів як основна функціонально-структурна одиниця матричного типу закладу охорони здоров'я, що забезпечує задоволення потреб пацієнта у косметологічній допомозі;
- обґрунтовано примірну типову програму комплексної медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами як основу реалізації принципу міждисциплінарного підходу до надання медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами;
- доповнено наукові дані про вплив вікових змін шкіри на якість життя пацієнтів;
- доповнено вітчизняні наукові дані про джерела доказової інформації про найкращу медичну практику за напрямом «Косметологія»;
- узагальнено наукові дані про ризики косметологічних утручань та чинники ризику патологічних і вікових змін шкіри, що призводять до косметичних дефектів.

Удосконалено підходи до:

- нормативно-правового регулювання організації косметологічної допомоги;
- розробки кваліфікаційних характеристик лікарів-дерматовенерологів в частині компетентностей за напрямом «Косметологічна допомога» відповідно до Європейських рекомендацій;

- розробки навчальних планів і програм навчальних циклів спеціалізації, інтернатури, тематичного удосконалення за спеціальністю «Дерматовенерологія» шляхом доповнення розділами «Косметологічна допомога».

Набуло подальшого розвитку методичне забезпечення медико-соціальних досліджень шляхом обґрунтування та розробки опитувальника для визначення індексу оцінки якості життя пацієнтів з віковими змінами шкіри на основі україномовної версії опитувальника з визначення індексу оцінки якості життя пацієнтів з дерматологічними захворюваннями Dermatology Life Quality Index (DLQI).

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в суттєвому доповненні теорії соціальної медицини в частині вчення про організацію медичної допомоги, зокрема, пацієнтам з косметичними дефектами внаслідок патологічних і вікових змін шкіри.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати стали підставою для:

- розробки моделі організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами;
- розробки опитувальника для визначення індексу оцінки якості життя пацієнтів з віковими змінами шкіри;
- розробки примірної типової програми комплексної медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами.

Впровадження результатів дослідження здійснено:

- *на галузевому рівні* – шляхом підготовки та видання інформаційних листів: «Модель організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами» (Горачук В. В., Глебова Є. Є., 2020); «Примірна типова програма комплексної медичної допомоги пацієнтам з патологічними та віковими змінами шкіри, що призвели до косметичних дефектів» (Горачук В. В., Глебова Є. Є., 2020); підготовки проекту наказу МОЗ України «Про удосконалення косметологічної допомоги населенню з захворюваннями

шкіри та її придатків, що призводять до косметичних дефектів, та/або з ознаками передчасного старіння», прийнятого до розгляду МОЗ України;

- на регіональному та місцевому рівні елементи моделі організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами впроваджено в діяльність закладів охорони здоров'я: Інституту дерматокосметології доктора Богомолець; Клініки «Літус», Клініки «Shagov aesthetic medicine», «Рефьюче клінік», ДНУ «НПЦ ПКМ ДУС», КНП «БЦПМСД», м. Буча, Київська область, що засвідчено 19 актами впровадження.

Ключові слова: патологічні та вікові зміни шкіри, косметичні дефекти, косметологічна допомога, якість життя, міждисциплінарна команда, модель, пацієнти.

ANNOTATION

Glebova E. E. Medico-social substantiation of the model of organization of medical care for patients with cosmetic defects. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 22 Health care in the specialty 222 Medicine (specialization "Social Medicine"). - Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, 2020.

MAIN RESULTS OF THE RESEARCH

The study was performed in five successive stages, according to a special study program developed by the author. Using the research methodology through a set of general scientific and specific for social medicine methods defined by the passport of the scientific specialty: system analysis, content analysis, bibliosemantic, sociological, medical-statistical, modeling, expert assessments, information collection, databases, statistical processing, analysis, medical and social substantiation of the model of organization of medical care for patients with cosmetic defects.

The first stage was devoted to the theoretical analysis of medical, social, economic and psychological aspects of pathological and age-related skin changes, their contribution to public health, in particular, in terms of impact on patients' quality of life and risk factors contributing to skin diseases and premature aging. . The component of the stage was a systematic analysis of the accumulated experience in the organization of dermatovenereological care in the world and in Ukraine, in particular, the development of the market of cosmetic services and its regulation. The theoretical analysis indicated systemic shortcomings in the organization of cosmetic care in the domestic health care, which allowed to determine the direction of further research, to form a goal, objectives, develop a program, justify the scope, methodological basis and choose the object, subject and research methods.

In the second stage, a systematic analysis of the activities of health care institutions of Ukraine in the organization of medical care for patients with cosmetic defects. The study covered the network, range of services, resources and technology, quality assurance of cosmetic interventions in health care facilities that provide cosmetic care. It was revealed that the structure of the market of cosmetic services in Ukraine consists of 88 (34.1%) specialized mono-profile health care institutions and 170 (65.9%) multidisciplinary business entities that have the right to conduct medical practice in the specialty "Dermatovenereology". Providers offer patients a wide range of cosmetic procedures: hardware ($77.8 \pm 0.045\%$ of businesses), invasive ($74.1 \pm 0.048\%$), skin care and its appendages ($65.4 \pm 0.052\%$), peels $54.3 \pm 0.054\%$), manual ($50.6 \pm 0.054\%$), dermatosurgical ($45.7 \pm 0.054\%$). However, these procedures are local in nature, and comprehensive treatment programs, claimed by $29.6 \pm 0.05\%$ of providers, were combinations of several treatments. Medical technologies for cosmetic interventions based on sources of evidence of best medical practice are offered to patients by only $16.0 \pm 0.04\%$ of cosmetic service providers. It is proved that the normative regulation of cosmetic care for the population of Ukraine needs to be updated, as it is not harmonized with the European recommendations on the quality and safety of

cosmetics and medical devices; the domestic database lacks sources of evidence about the best medical practice in the field of "Cosmetology". Qualification characteristics of dermatovenereologists do not contain requirements for professionals in the field of "Cosmetology", taking into account the specific features of cosmetic interventions.

In the third stage of the study, the task was to provide an assessment of the general health and quality of life of patients with cosmetic defects of the studied institutions; identify risk factors for premature skin aging (according to a sociological study). To this end, a questionnaire was developed, which included targeted questions, the answers to which should ensure the receipt of valid sociological information, and a questionnaire to determine the quality of life index of patients with age-related skin changes. It was found that patients who sought cosmetic care in institutions selected by the study base suffered from chronic somatic diseases: 103 ($52.8 \pm 3.6\%$) patients of the clinic "Litus", 131 ($66.5 \pm 3.4\%$) - Institute of Dermatocosmetology, Dr. Bogomolets, 139 ($60.9 \pm 3.23\%$) - "Shagov aesthetic medicine". The structure of diseases was formed mainly by: diseases of the digestive system (54.4%, 49.6%, 53.9%, respectively); endocrine system, eating disorders, metabolic disorders (respectively 27.2%, 25.9%, 30.2%); diseases of the genitourinary system (respectively 12.6%, 14.5%, 11.5%). However, only 26.2%, 24.4% and 25.2% of patients with these diseases were regularly monitored by specialists. It was found that pathological and / or age-related skin changes in patients were accompanied by the influence of numerous risk factors: psycho-emotional stress (respectively in $22.1 \pm 2.9\%$, $25.9 \pm 3.1\%$, $23.2 \pm 2.8\%$ of respondents); smoking (in $29.2 \pm 3.2\%$, $45.2 \pm 3.5\%$, $24.6 \pm 2.9\%$ of respondents); alcohol consumption ($44.6 \pm 3.5\%$, $40.1 \pm 3.5\%$ and $36.0 \pm 3.1\%$ of persons, of whom 11.5%, 41.8% and 17.1%, respectively, used about 20-50 ml of vodka per day, or 150-350 ml per week), malnutrition ($81.1 \pm 2.8\%$, $77.2 \pm 2.9\%$ $75.4 \pm 2.8\%$ of patients), low physical activity ($80.0 \pm 2.9\%$, $79.2 \pm 2.9\%$ and $79.8 \pm 2.7\%$ of respondents), low skin care culture ($63.1 \pm 3.4\%$, $77.2 \pm 2.9\%$ and $68.9 \pm 3.1\%$ of respondents).

At the fourth stage the medical and social substantiation and development of the model of medical care for patients with cosmetic defects was carried out, and at *the fifth*, final stage, some elements of the proposed model were introduced, its medical, social and economic efficiency was evaluated and the model was expertly evaluated.

The scientific novelty is that for the first time in Ukraine:

- the model of organization of medical care for patients with cosmetic defects is substantiated, the innovative element of which is an interdisciplinary team of professionals as the main functional and structural unit that meets the patient's needs for cosmetic care;

- an exemplary standard program of comprehensive medical care for patients with cosmetic defects as a basis for the implementation of the principle of interdisciplinary approach to the provision of medical care to patients with cosmetic defects;

- new scientific data on the impact of age-related skin changes on the quality of life of patients;

- supplemented domestic scientific data on sources of evidence of best medical practice in the field of "Cosmetology";

- systematized scientific data on the risks of cosmetic interventions and risk factors for pathological and age-related skin changes that lead to cosmetic defects.

Improved approaches to:

- regulatory and legal regulation of the organization of cosmetic care in Ukraine;

- development of qualification characteristics of dermatovenereologists in terms of competencies in the field of "Cosmetic Care";

- development of curricula and programs of educational cycles of specialization, internship, thematic improvement in the specialty "Dermatovenereology" sections "Cosmetic care".

The methodological support of medical and social research was further developed by substantiating and developing a questionnaire to determine the index

of quality of life of patients with age-related skin changes based on the Ukrainian version of the questionnaire to determine the index of quality of life of patients with dermatological diseases Dermatology Life Quality Index (DLQI).

The theoretical significance of the results of the study is a significant addition to the theory of social medicine in the doctrine of the organization of medical care, in particular, patients with cosmetic defects due to pathological and age-related skin changes.

The practical significance of the work is that its results became the basis for:

- development of a model of organization of medical care for patients with cosmetic defects;
- development of a questionnaire to determine the index of quality of life of patients with age-related skin changes;
- development of an approximate standard program of comprehensive medical care for patients with cosmetic defects.

The results of the research were implemented:

- *at the sectoral level* - by preparing and publishing information letters: "Model of medical care for patients with cosmetic defects" (Kyiv, 2020) (Gorachuk VV, Glebova EE); "Approximate standard program of comprehensive medical care for patients with pathological and age-related skin changes that have led to cosmetic defects" (Kyiv, 2020) (Gorachuk VV, Glebova EE); preparation of a draft order of the Ministry of Health of Ukraine "On improving cosmetic care for the population with diseases of the skin and its appendages that lead to cosmetic defects, and / or with signs of premature aging", accepted for consideration;

- *at the regional and local level*, elements of the model of organization of medical care for patients with cosmetic defects have been introduced into the activities of health care institutions: the Institute of Dermatocosmetology of Dr. Bogomolets; Clinics "Litus", Clinics "Shagov aesthetic medicine", "Refueche clinics", DNU "NPC PKM DUS", KNP "BCPMSD", Bucha, Kyiv region, as evidenced by 19 acts of implementation. Key words: pathological and age-related skin changes, cosmetic defects, cosmetic care, quality of life, interdisciplinary team, model, patients.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Горачук В. В., Глебова Є. Є. Якість життя, пов'язана з хворобами шкіри, як медико-соціальна проблема. *Збірник наукових праць НМАПО імені П. Л. Шупика*. Випуск 27. 2017. С. 201-208. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації)*.
2. Глебова Є. Є., Горачук В. В. Фактори ризику передчасного старіння шкіри (результати соціологічного дослідження). *Збірник наукових праць співробітників НМАПО імені П. Л. Шупика*. Випуск 32, 2018. С. 353-361. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації)*.
3. Глебова Є. Є. Горачук В. В. Патологічні та вікові зміни шкіри: медико-економічні, соціальні та психологічні аспекти проблеми. *Здоров'я суспільства*. 2018. № 5-6. С. 209-211. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації)*.
4. Eugene E. Glebova, Viktoriia V. Horachuk, Eugene A. Verba. Organization of dermatovenerologic medical care: domestic realities and world practice (review of literature). *Wiadomosci Lekarskie*. TOM LXXII, 2019. Nr11-2187-91. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації)*.
5. Глебова Є. Є. Якість життя жінок з віковими змінами шкіри. *Здоров'я суспільства*. 2019. Т. 8. № 5-6. С. 227-230.
6. Глебова Є. Є. Удосконалена модель організації медичної допомоги пацієнтам з патологічними та віковими змінами шкіри. *Україна. Здоров'я нації*. 2020. № 2 (59). С. 28-34.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Горачук В. В., Глебова Є. Є. Кадрові питання в організації надання лікувально-діагностичних і косметологічних послуг жінкам з

патологічними та віковими змінами шкіри обличчя. *Актуальні питання розвитку системи громадського здоров'я в Україні: матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю «», 24-25 травня 2017 р, Ужгород. Україна. Здоров'я нації: Київ: «СПД ФО «Коломіцин В. Ю.». С. 80-83. (Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка публікації до друку).*

2. Глебова Є. Є. Правові питання кадрового забезпечення медичної допомоги жінкам з патологічними та віковими змінами шкіри обличчя. *Актуальні проблеми медичного права: професійний погляд: тези у матеріалах Всеукр. наук.-практ. конф., 29 листопада 2018 року. Київ-Одеса: Фенікс, 2019. С. 33-35.*

3. Глебова Є. Є. Горачук В. В. Напрями оптимізації косметологічної допомоги в Україні. *Медицина в сучасних умовах інтеграційного розвитку країн Європи : збірник тез міжнародної наук.-практ. конф., 10-11 травня 2019 р., Люблін, Польща. С. 232-234. (Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка публікації до друку).*

4. Горачук В. В., Глебова Є. Є. Модель організації медичної допомоги пацієнтам з косметичними дефектами. *Інформаційний лист. К.: Укрмедпатентінформ МОЗ України, Випуск з проблеми «Громадське здоров'я». 2020. № 146 – 2020. 4 с. (Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка до друку).*

5. Горачук В. В., Глебова Є. Є. Примірна типова програма комплексної медичної допомоги пацієнтам з патологічними та віковими змінами шкіри, що призвели до косметичних дефектів. *Інформаційний лист. К.: Укрмедпатентінформ МОЗ України, Випуск з проблеми «Громадське здоров'я». 2020. № 147 – 2020. 4 с. (Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка до друку).*